

TAOUFIQ SAKHKHANE: Spivak and Postcolonialism: Exploring

Allegations of Textuality. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2012. 178 strán. ISBN 9780230298910.

Mnoho monografií a kapitol o diele Gayatri Chakravorty Spivakovej má v poslednom čase tendenciu opakovať tú istú tematickú kritiku jej diela. Každá takáto štúdia nastoľuje niekoľko téz postkolonializmu, okolo ktorých sa Spivaková vraj definuje. Všetky tieto štúdie rovnakými argumentmi pripisujú Spivakovej transformatívny efekt na štúdium subalternity a feminizmu tretieho sveta, ako aj na dekonštruktivistické čítanie, ktoré sa snaží transcendovať západné predpoklady aj vtedy, keď ho praktizujú sami západní kritici. Nová monografia Taoufiqa Sakhkhaneho *Spivaková a postkolonializmus: Skúmanie obvinení z textuality* prináša osviežujúcu zmenu. Táto kniha sa tiež dotýka tém a otázok, ktoré definujú Spivakovú v postkolonializme, ale robí to úplne inak: kde sa len dá, Sakhkhane rozvíja Spivakovej teoretické tézy cez praktickú aplikáciu jej spôsobu čítania, a nie jednoducho cez vysvetľovanie jej vlastných tvrdení a prehlásení. Kniha analyzuje Spivakovej prístup k literatúre, napríklad jej rané interpretácie Yeatsa a Danteho, ktoré definovali jej kritické priority, alebo jej analýzy Mahaswety Devi, Shellyho a Brönteovej v jej knihe *Critique of Postcolonial Reason*. Od samého začiatku Sakhkhane sebedome predkladá vlastné spivakovské interpretácie orientálnych reprezentácií v Thomasovi Mannovi a Walterovi Scottovi a spôsobov použitia a „významov angličtiny ako imperiálneho jazyka“ (85) v diele Ngugi Wa Thiong’o-a a Chinuu Achebeho. Výsledkom je niekoľko originálnych analýz, ktoré autenticky demonštrujú spôsob, akým Spivaková otvára miesta

významu. Na druhej strane, čo možno vyplýva z autorovho dôrazu na literárne a textové aspekty, štruktúra knihy a jej témy nie sú celkom šťastným výberom. Niekedy Sakhkhane skúma postkoloniálne aspekty, ktoré sa Spivakovej netýkajú priamo. Napríklad kapitoly „Identita“ a „Nacionalizmus“ skoro vôbec neodkazujú na Spivakovú a zaoberajú sa najmä Saidom, Foucaultom a Fannonom. Napriek autorovej erudícii je z niektorých kapitol zrejmé, že ho až tak nezaujímá Spivaková, ako kontext, z ktorého postkolonializmus vzišiel. Niektoré kapitoly o postkolonializme indikujú jeho veľký záujem o intelektuálny priestor, v ktorom sa Spivaková nachádza, bez rovnakého záujmu o samotnú Spivakovú. A hoci jeho spivakovské interpretácie sú originálne, nedostatočne osvetľujú autorkine vlastné interpretácie. Našťastie posledná časť knihy napokon vysvetľuje názov knihy, v ktorej figuruje Spivakovej meno. Sakhkhane trefne zhŕňa kritiku Spivakovej záľuby v „textualite“. Následne dáva do súvislosti Spivakovú s Derridovou dekonštrukciou a poznamená, že „kým kritika by mala zaviesť kritika [...] z labyrintu textu do priestrannosti sveta, [...] existuje aj iná forma kritiky, ktorá je textuálna. Je inšpirovaná Derridovou dekonštrukciou a má tendenciu zmenšiť svet na „horčičné semienko“, povedané slovami rozprávača románu *Lord Jim*. (114) Spivaková je vraj vinná za to že „opúšťa svet a chytá sa len slov“, namiesto toho, aby „urobila zo slova svet“ (114). Sakhkhane následne bráni Spivakovú pred obvinením Barta Moora Gilberta, že je „príliš zložitá“ (117); pred kritikou Kwame Anthonyho Appiaha, že

„postkoloniálni intelektuáli žijúci v západnej metropole si myslia, že môžu reprezentovať svojich krajanov“ (125); a pred všeobecnou kritikou Spivakovej aplikácie „dekonštrukcie na politické záležitosti“ (136). Hoci len tá tretia sa týka „textuality“, Sakhkhane statočne bráni Spivakovú a objasňuje zložitosť tejto problematiky. Napokon však autor nedokáže obhájiť jej dekonštrukciu samu osebe. Miesto toho ju nazýva „post-marxistkou“ a tvrdí, že Spivaková vyrovnáva svoje dekonštrukčné myslenie marxizmom, ktorý jej „diktuje obava, aby to neprehnala s extravaganciou a krkolomnosťou textuality“ (145). *Spivaková a postkolonializmus* je kniha vyššieho rangu ako väčšina úvodov do diela autorky. Možno by ju vedeli využiť

študenti vyšších ročníkov vysokoškolského štúdia, ktorí už poznajú Spivakovej základné tézy. Sakhkhane píše veľmi dobre a osviežujúco, najmä keď demonštruje jej spôsoby čítania. Na druhej strane treba povedať, že kniha sa niekedy zdá byť trochu bez hlavy a päty: v úvodných kapitolách sa sústreďuje väčšmi na všeobecný kontext postkolonializmu ako na Spivakovú a jej miesto v tomto diskurze. Iba na posledných 40 stranách sa Sakhkhane priamo sústreďuje na Spivakovú. Týchto 40 strán je však napísaných zreteľne a plynule. Kniha je vítaným príspevkom do postkoloniálnych štúdií.

Alan Ramon Ward

(Z angl. preložila Dobrota Pucherová)

MARKO JUVAN: *Literary Studies in Reconstruction. An Introduction to Literature*. Frankfurt am Main: Peter Lang, 2011. 282 p. ISBN 978-3-631-61806-6

In the last half of century, the increasing importance assigned to theory in relation to the practice of text interpretation has turned out to be a poisoned gift to literature. Truth be told, by establishing the supremacy of the linguistic model within the socio-human sciences and by bestowing on literature the role of a singular discourse, able to emphasize the full operation of language, the structuralism of the 1960s and the 1970s seemed to reserve to the verbal aesthetic artifacts the condition of privileged object of humanistic research. This situation, however, will change radically in the next two decades, when the lateral effects of the “linguistic turn” are going to generate an apparently paradoxical phenomenon. For, precisely by acknowledging the omnipresence of language in all the manifestations of social life, the emerging “Theory” (mandatorily spelled with a capital T) will have literature see the cancellation of all the favours it had enjoyed until then and will limit it to the condition of mere discourse, which differs at most by degree, but not at all by essence, from the other discourse activities within a culture. The beginning of the era of “post-theory”, occurring in-between millennia, does not seem too

promising either relating to the restitution to literature of its lost alterity, since the map of the current literary studies tends to be dominated by a reductionist alternative: on the one hand, by the new scientist orientations, such as cognitive poetics or literary Darwinism, which consider literature a mere site for the manifestation of dominant biological and/or psychological factors; on the other hand, by cultural and, more recently, postcolonial studies, which see in literature a milieu for the exercise of power relations.

The recent book by Marko Juvan, the leading figure of contemporary Slovenian literary studies and, at the same time, a recognized authority in European comparative literary studies, focuses on the dissolution of the said dilemma, by proposing a third way, which should reassert the distinct position of literature and, thus, of literary studies. Certainly, in Juvan’s opinion, this way does not involve the return to the naïve metaphysical aestheticism that dominated a considerable part of literary criticism in the stage preceding the structuralist revolution; on the contrary, it relies greatly on the reflexive filtering of the acquisitions of the so-called “Theory”. In fact, Juvan’s ap-

proach could be summed up in a strategy to use the Theory's arguments against its own conclusions. Yes, indeed, terms such as "literature", "genre", "style", etc. are "mere" conventions, which can be deconstructed from an anti-essentialist perspective; however, far from canceling their validity, this conventional nature is indicative of their socio-cultural legitimacy and, at the same time, of the distinct character of literature in the plane of discourse activities. From this point of view, Juvan's approach (established especially in the first chapter of the book – "Towards a Theory of Literary Discourse" – and reinforced in chapter 6 – "Literariness") can be described as a form of moderate constructivism. Constructivism, because it starts from the identification of the (inter)subjective nature of any form of discursive knowledge – including the literary one. (In fact, this is also the reason why, in Juvan's opinion, the discourse *of* literature cannot be separated from the discourse *on* literature, as convergent forms of knowledge that do not "discover" the world, but rather *structure* it). Still, moderate, because such conventions do not rely only on certain (inter)subjective phenomena, but also on certain "objective" data of literary discourse, which, most of the time, can be pinpointed by certain linguistic indicators.

This attitude is obvious in all the 11 chapters of the book, which are arranged in two parts. The first of them ("Writing Literary Theory and History Today") includes, apart from the already mentioned chapter, two other sections that discuss the position of some pivotal disciplines in the current literary studies. As with the other chapters, their aspect is encyclopedic, by beginning with a brief history of the issue analyzed, then continuing with a systematization of the main divergent points of view and ending with the formulation of a personal solution. In fact, the author is not necessarily keen on originality, but he is rather concerned with proving the legitimacy and coherence of the position he approaches; nevertheless, the book includes many original hypotheses and approach angles. For example, chapter 2 ("Literary History between Narrative and Hypertext", initially published in 2006) is more than a

critical evaluation of the two traditional models of literary historiography – the "encyclopedic" and the "narrative" ones –, but it is also an advocacy of a new model (the "hypertextual" one), which anticipates some of the observations David Damrosch will bring, two years later, in order to draw a world history of literature. Similarly, chapter 3 – "World Literature(s) and Peripheries" – proposes a reconsideration of the concept of "world literature" and, thus, of the disciplinary field already crystallized as such. According to Juvan, "any literature or literary history sees world literature through the lenses of how they perceive their position within the global literary system" (p. 86), which, in perspective, can lead both to the re-defining of the relation between the global and the local, and to the detection of a paradoxical dependence of the core literatures on the various peripheries that receive them and, therefore, place them in a hierarchy.

The eight chapters in the second part of the book ("Reconstructing Concepts of Criticism") focus on a series of key-terms for the current literary research: text, structure, literariness, genre, style, fiction, literary space and cultural memory, which the author reshapes from the already mentioned constructivist perspective. A helpful tool in the execution of this operation is the phenomenon of intertextuality, which, in fact, is one of Juvan's constant concerns, as seen in his 2008 book, *History and Poetics of Intertextuality*. The role of intertextuality is obvious especially in chapters 7, 10 and 11 of this book. In the first of these, the author emphasizes the importance of the phenomenon both in the affiliation of a certain work to a certain genre (based on the paratextual clues and/or the punctual hints), and in the defining of a special category, the one of "intertextual genres" (parody, pastiche, collage etc.); in the second chapter mentioned, the "transgressive" function of intertextuality is emphasized, i.e. its capacity to link various heterogeneous fictional spaces, achieved by a set of procedures Juvan ranks in a chart that makes an important contribution to the exploration of literary topology; finally, in the last chapter of the book, intertextuality is a key-element to the under-

standing of how literature works as a “as a repository of culture” (p. 225).

Nevertheless, it is not all about intertextuality in the second part of the volume. On the contrary, one of the most inciting sequences of the entire book is chapter 8 (“Fiction, Reality, and Laws”), which relies on a curious case: at the end of the 1990s, two Slovenian prose writers were sued, with the alleged guilt of having damaged the image of people they had used as models in their works; even more curious is the fact that, although the characters’ names did not coincide with the claimants’ names, both writers lost the trials against them. This unusual event provides Juvan with the opportunity, by using arguments taken from analytical aesthetics and from the theory of fictional worlds, to reopen and advocate compellingly the case of literature’s individuality in relation to other types of discourse: “The damage inflicted due to the barely definable and probably unintentional reference [...] on the local reputation, good name, and privacy of a retired police officer cannot be compared to the damage that would be caused if, due to the threat of civil suits, writers no longer dared to write invented stories based on their own experience, and if in their fictional worlds and literary language they could no longer afford to transgress the estab-

lished moral and social codes.” (p. 196-197).

The same level cannot be assigned to all the chapters of the volume. At times, the author uses too much space in order to prove theses that are already accepted or in order to fight theories already discredited. This is what happens in chapter 5 (“The Structure of Literary Text and the Event of Meaning”), where Juvan proves in full detail the historicity of the literary work, or in chapter 8 (“Stylistic Subject-Fashioning”), where the author debates uselessly with the theses of traditional stylistics, which have been abandoned several decades ago by literary studies. But these sequences are rather accidents in the economy of the book, which stays a pleasant and informative reading both by the pertinence of its ideas and by the large number of examples included (most of them taken from Slovenian literature).

Marko Juvan’s book is a very useful introductory guide to the understanding of the literary phenomenon, a package of solutions to-the-point for some of the hindrances faced by current literary research and, last but not least, an illustration of a coherent and compelling theoretical perspective, which stands a good chance to get increasingly more followers in the near future.

Andrei Terian

JÁN JANKOVIČ: Legenda o grófovi Zrínskom I. Súvislosti. II. Chrestomatia. Veda, vydavateľstvo SAV; Vydavateľstvo Jána Jankoviča, 2010 (II.), 2011 (I.). Strán 344 (I.) a 258 (II.). ISBN 978-80-224-1156-1 (súbor), 978-80-224-1212-4 (Súvislosti), 978-80-224-1157-8 (Chrestomatia)

Nedávno boli chorvátskej literárnej verejnosti predstavené dva bohaté zväzky z pera známeho slovenského kroatistu Jána Jankoviča. Prvý zväzok, *Legenda o grófovi Zrínskom I.*, nesie podtitul *Súvislosti*. Prvá kapitola je akýmsi literárnym sprievodcom historickými reáliami, v rámci ktorých sa legenda o Zrínskom vyvíjala. V tomto kontexte autor najprv na jazykovednom a literárnoteoretickom základe vysvetľuje pojem legendy tak, že pojem stavia do kontrastu s pojmom mýtus. Odvolávajú sa na historické fakty a zdroje o nich, vyčerpávajúco predstavuje denník účastníka

sihotského boja Ferenc Črnka a historiografické literárne interpretácie tohto textu, opisuje osud šľachtického rodu Zrínskych do čias sihotskej bitky a po nej a aj súvislosť Zrínskych so slovenským priestorom vtedajšieho Uhorska. Hovoriac o širšom historickom význame samotnej sihotskej bitky, autor ju na základe najstarších zdrojov (Hieronymus Wolfius) stavia do európskeho kontextu. Nasledujúca rozsiahla kapitola je zasvätená umeleckému spracovaniu tureckých nájzdov a obrany Sihote v chorvátskej literatúre 16.–18. storočia (Turci a gróf Zrínsky v chorvátskej literatúre 16.–18.

storočia). Jankovič ako vynikajúci znalec staršej chorvátskej literatúry sleduje jej stáročia trvajúci, až urputný záujem o tému tureckých expanzií do oblastí juhovýchodnej a strednej Európy cez chorvátske územie, o vzťahy islamu s kresťanstvom a následky tohto civilizačného sporu. V chorvátskej literárnej tvorbe od čias M. Marulića až po A. Kačića Miošića niet významnejšieho spisovateľa, ktorý by tejto téme venoval značnú časť svojho opusu. Nutnú súčasť protitureckej literatúry tvorí aj bohatá ústna a ľudová tvorba. Táto kapitola, ako aj celý zväzok je plodom Jankovičových dlhoročných literárno-historických výskumov, ktoré otvárajú iný a v historickom ohľade širší pohľad zvonku – nielen na chorvátsku literatúru, v ktorej permanentné turecké nebezpečenstvo zastáva významné miesto, no aj na samotnú chorvátsku históriu. O téme pre chorvátskych čitateľov už menej známej alebo dokonca až neznámej, Jankovič píše v ďalšej rozsiahlej kapitole o Turkoch a Zrínskom v slovenskej literatúre 16.–18. storočia (Turci a gróf Zrínsky v slovenskej literatúre 16.–18. storočia). Popri slovenských latinčinároch, ktorí sihotskú bitku ospievali a opisali, patrí osobitné miesto v staršej slovenskej literárnej tvorbe ľudovej tradícii, resp. epickým historickým spevom, spomedzi ktorých sa vyníma *Pieseň o sihotskom zámku* (1566). Táto kapitola odhaľuje slovenský a do istej miery aj uhorský historický kontext legendy o Zrínskom. Čo sa týka slovenskej literárnej interpretácie sihotskej bitky, vhodné je zdôrazniť aj početnosť slovenských historiografických a literárnohistorických prác na túto tému. Táto časť knihy dokazuje, že legenda o Zrínskom je podstatná a pravdepodobne aj prvá pevná súvislosť chorvátsko-slovenských kontaktov, ktorým nie je inak možné pripisovať viditeľnú kontinuitu.

Nasledujúca kapitola sa zaoberá Zrínskym v kontexte chorvátsko-slovenských literárnych kontaktov v 19. storočí (Gróf Zrínsky v slovensko-chorvátskom kontexte na začiatku 19. storočia). Počas nových, obrodenských spoločenských a kultúrnych okolností silnejú chorvátsko-slovenské vzťahy na základe myšlienky často mystifikovaného historického spoločenstva v boji za slobodu a samostatnosť, ktoré

sa ďalej rozvíja na zjednodušenej interpretácii tisícročnej podradenosti oboch národov uhorskej moci. Napriek omylom o slovanskej vzájomnosti, za ktoré môže ilyrizmus poďakovať predovšetkým vplyvu slovenského básnika všeslovanstva Jánovi Kollárovi, ostáva faktom, že legenda o Zrínskom sa počas obrodzenia objavuje opätovne ako súvislosť v rámci chorvátsko-slovenských vzťahov. Kollár na Slovensku vydáva v roku 1834 *Píseň o sigetském zámku* a vzbudzuje záujem o Zrínskeho ako o literárnu tému a všestranný ilýrec a básnik Štefan Moyzes, neskôr biskup v Banskej Bystrici a prvý predseda Matice slovenskej v roku 1836 vydáva Vitezovičovo *Odiljenje sigetsko* s vlastnou prílohou o Mikulášovi Zrínskom. Čiže Zrínsky sa nestáva len témou slovenskej poézie, ale slovenskou historickou legendou, ktorá motivuje Slovákov v boji proti tisícročnej uhorskej hegemonii. „My sme dali Uhrům Zríniho“, vraví v jednom verši Slávy dcéry Ján Kollár v prvej osobe plurálu. Andrej Sládkovič spieva: „Tristo rokov! tristo rokov v zajatí / ležal Mikuláš gróf Šubić od Zrína! – / Už ide domov, – tešte sa, Chorváti, / už ide, — teš sa, slavianska rodina! – / My Uhrom“ sme ho nedali! — hľa, vráti / to, čo vzali nám, — nestranná dejina! – / Hej, učiť ide svoj národ vojvoda: / Kde žiť nevoľno, tam umrieť sloboda!“ Operná interpretácia legendy o Zrínskom od Zajca, ktorá má najväčší význam pre uchovanie sihotského hrdinu v povedomí Chorvátov, hovorí Jankovič v ďalšej kapitole. Detailne opisuje okolnosti, v rámci ktorých vzniklo libreto a samotná opera, aj slávna časť „Do boja, do boja...“ Franja Markovića. Jankovič pripomína nemeckú Körnerovu drámu a jej početné slovenské predstavenia s názvom Mikuláš, gróf Zrínsky, bán chorvátsky. Zajcova opera na Slovensku vzbudila podobné patriotické nadšenie ako aj v Chorvátsku. Jankovič sa osobitne zaoberá vedec-kou a publicistickou recepciou Zrínskeho na Slovensku po roku 1866, keď Jozef Miloslav Hurban inicioval veľkú oslavu pri príležitosti 300-ročného výročia sihotskej bitky. V súvislosti s tým uvádza mnoho nám neznámych alebo len menej známych publicistických detailov, dokazujúcich život legendy v povedomí Slovákov. Ako správna vlastenecká hybná

sila, legenda o Zrínskom motivovala Slovákov aj za čias ideológie čechoslovakizmu presne tak, ako Chorvátov v období juhoslovanstva. V osobitnej kapitole o vnímaní legendy v novšom období (20. storočie) Jankovič analyzuje rôzne kritické pohľady na popularitu zrianiády, v jej časovej a národnej neobmedzenosti, a v nadovšetko etickej univerzálnosti. Prvý zväzok Jankovičovej Legendy o Zrínskom je literárno-historickou vedeckou knihou, predovšetkým pre slovenských čitateľov. Aby sa priblížila aj chorvátskemu čitateľovi, na konci Jankovič ešte dodal zhrnutie v chorvátskom jazyku, resp. chorvátsky preklad rozsiahlej záverečnej kapitoly (str. 287–234). Nasleduje dlhý zoznam použitej literatúry a register mien, spomínaných v diel. Pre literárnych komparatistov – kroatistov a slovakistov, ktorých zaujíma téma slovenského jazyka by to nemal byť problém, pretože autor v mnohých poznámkach spomína chorvátskych autorov, hlavne literárnych historikov. Druhý zväzok – *Legenda o grófovi Zrínskom II.* je nevyhnutnou chrestomatiou s originálnymi literárnymi textami o Zrínskom, ktoré sú výnimočným a užitočným doplnením prvého zväzku, rozdeleného do troch častí. *Chrestomatia I.* obsahuje všetky slovenské spevy, básne a iné významné úryvky o sihotskom hrdinovi. Chronologicky uvidíme všetky dôležité slovenské osobnosti, spojené so slovenskou zrianiadou, v krátkosti predstavené životopismi: Štefan Moyzes a Pišeň o sigetském zámku, Martin Hamuljak, Ján Hollý, Ján Kollár, Pavol Országh Hviezdoslav, Andrej Sládkovič a Jozef Miloslav Hurban. *Chrestomatia II.* obsahuje latinské, predovšetkým básnické texty súvisiace so zrianiadou, doplnené o slovenský preklad a mená latinčinárov sú: Paulus Fabricius (Pavel Fabrici), Caspar Sitnir Labacensis (Žitník), Hieronymus Wolfus (Wolf), Ondrej Friz a Matej Platy. Na koniec, v *Chrestomatii III.* nachádzame diela chorvátskej zrianiády a ich filologické preklady do slovenčiny. To sú nám známe diela Brna Karnarutića, Petra Zrínkeho, Pavla Rittera Vitezovića, Andrija Kačića Miošića, Mateho Topalovića, Ivana Kukuljevića Sakcinského, Petra Preradovića a Franja Markovića a dve súčasné básne Krsta Špoljara a Zlatka Tomičića.

Druhý zväzok končí tézami autora o legende o Zrínskom v chorvátsko-slovenskom kontexte. Táto kapitola je napísaná v chorvátskom jazyku a obsahuje autorov pohľad na základné charakteristiky zrianiády v chorvátskych a slovenských literárnych interpretáciach. Spája ich vzťah kresťanstva k islamu, vzťah k Maďarom a Habsburgovcom. A chorvátske aj slovenské literárne interpretácie Zrínkeho ako osobnosti zdôrazňujú jeho individualitu, jeho osud a rozhodnosť obetovať sa za ideál slobody, pretože „kde sa žije v otroctve, tam smrť je slobodou“. Na záver je možno potrebné dodať, že percepcia Zrínkeho u Chorvátov sa značne odlišuje od tej u Slovákov. Zrínsky je tak hlboko vtesaný v chorvátskej národnej pamäti, že je skutočne možné hovoriť o národnej legende, ktorú nemôže zničiť ani historiografia, ani literárne pokusy „demytologizácie“ hrdinu sihotskej bitky. Zrínsky sa nespomína v chorvátskom diskurze ako gróf a ani titul chorvátskeho bána nie je nutný na to, aby sa vedelo, o ktorom Zrínskom sa hovorí (druhý Zrínsky zahynul vo Viedenskom Novom Meste, no je len jedným z mnohých tragických príbehov o chorvátskych politických ilúziach). Sihotský Zrínsky sa spomína ako hrdina a hrdina nemôže byť nikdy porazený. Zajcova opera prispela k tomu, že Zrínsky bol v Chorvátsku motívom pre mobilizáciu politicky nežiaducich síl, ako latentná hrozba vzbury voči nepravde. Možno práve kvôli tej symbolike sa osobnosť Zrínkeho stala nedotknuteľnou národnou legendou, ktorú si môžu prisvojovať aj iné národy, pretože nám ju aj tak nemôžu vziať. Ako aj Jankovič potvrdzuje, v Sihoti dnes existuje pevnosť, ktorá slúžila na rôzne účely, no koncom 50. rokov bola zreštaurovaná. Sihotčania ešte koncom 19. storočia na tom mieste postavili Zrínskemu pomník. Turecká vláda symbolicky v roku 1994 postavila náhrobný pomník Sulejmanovi I. a v roku 1997 Maďari reagovali sochou Zrínkeho. Je jasné, že minulosť nie je zabudnutá a aj keď Sihot, miesto historickej udalosti, už dávno nie je chorvátskou pevnosťou, ktorá od júna do septembra 1566 bránila prieniku osmanských dobyvateľov do jej srdca, kým Európa vyčkávala. Aj tieto Jankovičove diela sú pamätníkom Zrínkeho

a osudovej sihotskej bitky a za to sme autorovi vďační. A keď hovoríme o historických chorvátsko-slovenským literárnych a kultúrnych kontaktoch, ktoré Jankovič chápe ako kontinuitu v diskontinuite, nie je na škodu ešte raz zdôrazniť, že sihotský Zrinsky je našou najvyčerpávajúcejšou spoločnou témou a práve ona

označuje začiatok tej kontinuity, ktorá bola častokrát v minulosti prerušená aj na dlhšie obdobia a ktorá sa mohla vďaka tejto súvislosti obnoviť aj v období baroka, aj za čias obrodenia, a vďaka J. Jankovičovi aj dnes.

Dubravka Sesarová

Preložila Petra Sabin Wenzlová

FRANTIŠEK MIKO: Aspekty prekladového textu. Zostavili Mária Valentová a Miroslava Režná. Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa, Filozofická fakulta, Ústav literárnej a umeleckej komunikácie, 2012. 310 s. ISBN 978-80-558-0010-3

Keď nás pred dvoma rokmi v tichosti opustil F. Miko, médiá okrem nekrológu P. Zajaca v denníku SME túto udalosť odbili krátkou agentúrnou správou. Akoby nebola odišla jedna z najväčších osobností našej vedy 20. storočia. O to väčšmi potešil nedávny edičný počin, ktorý sumarizuje a pripomína výsek z rozsiahleho a mnohostranného Mikovho diela. Hoci teória prekladu netvorila primárnu oblasť vedeckého záujmu F. Mika a ani on sám sa za translatológa nepokladal, vyše tristostranová antológia dokazuje, že sa otázkam prekladu kontinuálne venoval takmer tri desaťročia. Dvadsaťštyri štúdií (z toho jedna v dvoch variantoch) spája Mikovo presvedčenie o možnosti prekladu. Oproti jazykovým, semiotickým a kultúrnym rozdielom, ktorými argumentujú prívrženci tzv. prekladateľského pesimizmu, Miko stavia kategóriu výrazových univerzálií a izomorfizmus v ľudskej kultúre, umožňujúci zmysluplnú komunikáciu a v preklade reálnu ekvivalenciu. Práve svojím chápaním prekladu ako „hry na ekvivalenciu“ sa Miko zapísal začiatkom 70. rokov 20. storočia do širšieho translatologického povedomia. K tomu významnou mierou prispel aj jeho kolega A. Popovič, ktorý do teórie prekladu zapracoval Mikovu koncepciu výrazovej sústavy literárneho diela. Jej uplatniteľnosť pri vedeckej analýze konkrétnych prekladateľských výkonov ukázal František Miko vo viacerých štúdiách, v ktorých hodnotí slovenské a české preklady poézie Rimbauda, Majakovského, Desnosa či Adyho. Mikov pohľad na prekladateľský proces a jeho výsledok v sebe prepája štrukturalistické východisko s feno-

menologickou nadstavbou, ktoré sa stretávajú v jeho koncepte autorského, resp. čitateľského imagenu. Otáznou zostáva reálna možnosť ich totožnosti, ktorú Miko pokladá za podmienku zmyslupnej komunikácie, hoci aj realizovanou ako súhrn jednotlivých čitateľských imagenov. Pri svojich úvahách o preklade Miko okrem všeobecných teoretických otázok (ekvivalencie, totožnosti, zmyslu či hraníc prekladu) neobišiel ani aktuálne dianie v translatológii, keď ako recenzent pozitívne zhodnotil teoretické knihy L. Feldeka a B. Hochela. Nechýbajú ani polemické stanoviská, či už priamo vyjadrené – kritika objektivistického a čisto scientistickeho prístupu k literatúre –, alebo implicitne prítomné – napr. rozpor s Ferenčíkovou zásadou uprednostňovania významu pri kolízii významovej a formálnej totožnosti v preklade, kým Miko dáva v prípade konfliktu prednosť výrazovej zložke. O tom, že zostavovateľsky zborníka odvedli kvalitnú a zodpovednú prácu, svedčí okrem ich úvodnej štúdie, zhodnocujúcej prínos F. Mika v oblasti teórie prekladu, aj obsiahly komentár, ktorý sprevádza každú štúdiu, vysvetľuje pozadie jej vzniku a zasadzuje ju do širšieho dobového kontextu. Zborník s decentnou a vkusnou obálkou L. Horváta dopĺňa kalendárium života a diela F. Mika. Tí, čo s týmto súborom jeho prác budú pracovať častejšie, by azda privítali menný či tematický register, napriek tomu však možno konštatovať, že antológia *František Miko: Aspekty prekladového textu* patrí k najvýraznejším vydavateľským počínom na poli literárnej vedy u nás v posledných rokoch.

Marián Andričík